

BULDANLI SAĞLIK BAKANI BEHÇET UZ

Yard. Doç. Dr. Mustafa KARATEPE

Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı

ÖZET

Dr. Behçet Uz 1893 yılında Buldan’da doğdu. Müftü Salih Efendinin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Buldan’da yapan Dr. Uz liseyi İzmir’de tamamladı. Tıp Fakültesini bitirdikten sonra 1919 yılında Dr. Kadri Paşanın yanında çocuk hastalıkları kliniğinde ihtisas yaptı. İhtisasını bitirince İzmir Memleket Hastanesi çocuk hastalıkları kliniğine şef olarak atandı. 1931-40 yılları arasında İzmir’in Belediye başkanlığını yaptı. Bu dönemde İzmir’e Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Hastanesi ile Kültürpark’ı kazandırmıştır. 1942 yılında Denizli’den milletvekili seçilen Dr. Uz birinci Şükrü Saraçoğlu hükümetinde Ticaret Bakanlığı yapmıştır. Dr. Behçet Uz 1946-48 yılları arasında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Bu bakanlık döneminde Birinci On Yıllık Sağlık Planını hazırlatmıştır. Bu plan ülkemizde hazırlanan ilk sağlık planıdır. Dr. Uz 1954-55 yıllarında bir kez daha Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yapmıştır. 1960 yılından sonra İzmir’de hayatını sürdüren Dr. Uz 1986 yılında aramızdan ayrılmıştır.

SALİH BEHÇET UZ

Cumhuriyetin ilk yıllarının önemli simalarından olan Dr. Salih Behçet Uz 1893 yılında Denizli’nin Buldan ilçesinde doğmuştur.¹ Babası Müftü Salih Efendidir. Kardeşi Salihzade Mehmet Efendi 1915-22 yılları arasında Buldan Müftülüğü görevinde bulunmuştur.² İlköğrenimini Buldan’da tamamlayan Behçet Uz orta ve lise öğrenimi için İzmir’e gitmiştir.³ Tıp Fakültesi ikinci sınıfında babasını kaybeden Behçet Uz

¹ AnaBritannica: cilt 21, s.453, 1990.

² Şükrü Tekin Kaptan: Kurtuluş Savaşında Denizli’li Önderler, s.237. Denizli, Mayıs 2004.

³ Rahmi Dirican: “Dr. Behçet Uz (1893-1986) ve Ulusal Sağlık Planı” Toplum ve Hekim, Kasım-Aralık 2001,cilt 16, sayı 6, s.465.

Balkan Savaşı çıktığı için ara vermek zorunda kaldığı tıp eğitimini 18 Kasım 1918 tarihinde tamamlamıştır. 1919 yılında Tıp Fakültesinin Çocuk Hastalıkları Kliniğinde Dr. Kadri Raşit Paşa'nın yanında müderris muavini olarak göreve başlamıştır.⁴ İhtisasını tamamladıktan sonra İzmir'e dönen Dr. Uz, İzmir Memleket Hastanesi Çocuk Hastalıkları Servisi Şefliğine atanmıştır.

Dr. Uz hekimliğinin yanı sıra yapmış olduğu sosyal faaliyetler neticesinde İzmir'de tanınan ve sevilen bir insan olarak ün yaptı. Bu yıllarda Kolejde, Fransız Hastanesinde, Çocuk Esirgeme Kurumunda Aydın Şimendifer Kumpanyasında hekimlik hizmetlerini sürdürdü. 1922 yılında 17 arkadaşıyla birlikte İzmir Verem Mücadele Cemiyetini kurdu. Tabip Odası Başkanlığı yaptı.

1930 yılında İzmir Belediye Meclisine giren Dr. Uz bir yıl sonra İzmir Belediye Başkanlığına seçildi. Öncelikle belediyeyi büyük bir borç batağından kurtardı. On yıl süren başkanlığı sırasında İzmir'e modern ve büyük bir şehir kimliğini kazandıracak atılımları başlattı. Her semte çocuk bahçeleri ve Pazar yerleri kurdu. İzmir'e parklar ve bulvarlar kazandırdı. Cumhuriyet Meydanını düzenledi. Bu meydanın ve İtalyan heykeltıraş Pietro Conanica'ya yaptırdığı Atatürk Anıtının açılışını 28 Temmuz 1932 tarihinde yaptı.⁵ Halen ayakta olan pek çok eserinden ikisi bölge halkına ve ülke ekonomisine büyük katkı sağlamaya devam etmektedir. Bunlar Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Hastanesi İle Kültürpark ve İzmir Enternasyonal Fuarıdır.

İzmir halkını bir çocuk hastanesinin gerekliliğine ikna ederek topladığı bağışlarla hastanenin temelini 23 Nisan 1938'de attı. Hastane Dr. Uz'un Sağlık Bakanlığı döneminde 2 Nisan 1947 tarihinde Başbakan Recep Peker tarafından hizmete açıldı. Açıldığında 150 yataklı olan hastane günümüzde 355 yatağıyla hizmete devam etmektedir.⁶ Açıldığı günden bu yana bölgenin tek çocuk hastalıkları hastanesidir.

Ülkemizin en büyük fuarı olan İzmir Enternasyonal Fuarının kuruluşunda Dr. Uz'un büyük katkısı vardır. 1922 İzmir yangında kül olan bölge üzerinde 1 Ocak 1936 yılında temeli atılan Kültürpark aynı yıl tamamlandı. Kökleri İzmir İktisat Kongresine dayanan, önceleri 9 Eylül Mahalli Sergisi sonraları 9 Eylül Panayırı isimleri verilen fuar 9 Eylül 1936 dan itibaren İzmir Enternasyonal Fuarı adıyla Kültürparkta açıldı. İzmir Enternasyonal Fuarı günümüzde de ülkemiz ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

MİLLETVEKİLİ ve BAKAN BEHÇET UZ

Dr. Behçet Uz parlamentonun VI. Döneminin ara seçimlerinde Denizli ilinden milletvekili seçildi. Birinci Şükrü Saraçoğlu hükümetinde 9 Temmuz 1942 – 9 Mart 1943 tarihleri arasında Ticaret Bakanı olarak görev yaptı. 1946 yılında tekrar milletvekili seçilen Dr. Uz Recep Peker ve Hasan Saka hükümetlerinde 7 Ağustos 1946 – 10 Haziran 1948 arasında yaklaşık iki yıl Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı oldu.

⁴ Rahmi Dirican: age

⁵ Rahmi Dirican: age

⁶ <http://www.buch.gov.tr> 2006

Sağlık Bakanlığı döneminde Behçet Uz Planı olarak bilinen I. 10 Yıllık Sağlık Planını hazırlattı. Ancak hazırlattığı planı yasalaştıramadan bakanlıktan ayrıldı.⁷ Bu planda Dr.Cemal Or'un Etimesgut çevresindeki köylere sağlık hizmeti vermek için geliştirdiği kırsal bölge sağlık merkezinden esinlenilmiştir.⁸ Planda genel hatlarıyla her 40 köy için 10-15 yataklı bir sağlık merkezi kurularak tedavi edici hekimlikle koruyucu sağlık hizmetlerinin birlikte verilmesi öngörülmüyordu. 1954 ve 1957 seçimlerinde İzmir milletvekili seçilen Dr. Uz Üçüncü Adnan Menderes Hükümetinde Bir kez daha Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olmuştur (17 Mayıs 1954 – 9 Aralık 1955). İkinci Bakanlık döneminde hazırlanmış olduğu planı uygulamak için bir girişimde bulunmamıştır. Dr. Rahmi Dirican bu planın detayları ve uygulanmama nedenleri hakkında Dr. Uz ile yazışmaya çalışmıştır. Mektuplarına yanıt alamayan Dr. Dirican Dr. Uz'a arkadaşları aracılığıyla ulaşarak plan hakkındaki bazı bilgileri bize aktarmıştır.⁹ Plan yasal hale getirilerek tümüyle uygulanamamış da olsa içerdiği düşüncelerden bazıları ülkemizin sağlık yapılanmasını etkilemiştir. Her 40 köy için düşünülen sağlık merkezleri bazı ilçe merkezlerinde kurulmuştur. O güne kadar yerel yönetimlerin denetiminde olan yataklı tedavi kurumları merkezden yönetilmeye başlanmıştır.

Sağlık Bakanı olduktan sonra altı ay gece gündüz çalışarak planı hazırlatan Dr Uz amacının ulusal sağlık hizmetlerinden yoksul yada varsıl, köylü yada kentli herkesin en iyi şekilde yararlanmasını sağlamak olarak belirtmektedir.¹⁰ Bu plan 9. Milli Türk Tıp Kongresine sunulmuştur. Planda ülkemiz yedi sağlık bölgesine ayrılıyor, her bölgeye bir tıp fakültesi kurularak hekim ve diğer sağlık personeli sayısının artırılması düşünülmüyordu. Her bölgeye beşyüz yataklı tam teşekküllü bir hastane, ikiyüz yataklı kadın-doğum ve çocuk hastalıkları hastanesi ve akıl ve ruh hastalıkları hastaneleri gibi sağlık kurumları açılması planlanıyordu. Planda çeşitli kuruluşların elindeki hastaneleri bir elden idare etmek, illerdeki hastaneleri donatmak, halkı bir ücret karşılığında sigortalamak, sigortası olmayan ve tedavi giderlerini ödeyemeyenlerin masraflarını özel idare bütçesinden sağlamak, bir sağlık bankası kurularak sağlık harcamalarının finansmanını buradan sağlamak, ilaç, serum ve aşı gibi tıbbi malzemelerin üretimini denetim altına almak, süt ve mama gibi çocuk besinlerini sağlayacak sanayi kuruluşlarını oluşturmak gibi hedefler bulunmaktaydı. Koruyucu hekimlik hizmetlerinin yaklaşık kırk köylük gruplar için yapılacak 10-15 yataklı sağlık merkezlerinden verilmesi planlanmıştır. Bu merkezlere iki hekim, bir sağlık memuru, bir ebe ve bir ziyaretçi hemşire ile onar köylük gruplarda çalışacak köy ebesi ve köy sağlık memurları atanacaktı. Bu merkezlere ambulans verilerek köylere ulaşım sağlanacaktı. Dr. Uz bu planın maliyetini 550 milyon Türk Lirası olarak hesaplamıştı. Finansmanın bir İngiliz firması tarafından karşılanması ve on yılda geri ödenmesi için anlaşma sağlanmıştır. Bu sağlık planı tasarısı yasalaşmış olsaydı sağlık hizmetlerinin ve personelinin ülke düzeyinde dengeli dağılımı gerçekleşmiş olacaktı.¹¹

Dr. Behçet Uz belediye başkanlığı dönemindeki çalışmaları ile İzmir'in modern bir şehir haline gelmesine öncülük etmiştir. İki büyük eseri Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Hastanesi ile Kültürpark ve İzmir Enternasyonal Fuarı bölge insanının

⁷ Rahmi Dirican: age

⁸ Nusret Fişek: Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinde Sağlık Politikaları, Toplum ve Hekim, Aralık 1991, sayı 48.

⁹ Rahmi Dirican: age

¹⁰ Rahmi Dirican: age

¹¹ Rahmi Dirican: age

sağlığına ve ülke ekonomisine katkılarını sürdürmektedir. Sağlık Bakanlığı dönemindeki uygulamaları ülkemizdeki sağlık yapılanmasını etkilemiştir. Hazırlanmış olduğu plan hayata geçirilebilseydi halkımızın sağlık düzeyinin daha iyi bir daha gelişmiş bir durumda olacağı söylenebilir.

1960 yılından sonra aktif siyaseti bırakan Dr. Uz yaşamını İzmir’de sürdürmüştür. İzmir’e ve ülkemize önemli hizmetler yapan Dr Behçet Uz 19 Mayıs 1986 tarihinde aramızdan ayrılmıştır.

KAYNAKLAR:

- 1- AnaBritannica: cilt 21, s.453, 1990.
- 2- Kaptan Ş.T.: Kurtuluş Savaşında Denizli’li Önderler, s.237. Denizli, Mayıs 2004.
- 3- Dirican R.: “Dr. Behçet Uz (1893-1986) ve Ulusal Sağlık Planı” Toplum ve Hekim, Kasım-Aralık 2001,cilt 16, sayı 6, s.465.
- 4- <http://www.buch.gov.tr> 2006
- 5- Fişek N.: “Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinde Sağlık Politikaları”, Toplum ve Hekim, Aralık 1991, sayı 48.